

HUCER
2021. május 27-28.

Boruzsné Búdi Katinka – Rébay Magdolna: A győri és a soproni
bencés gimnázium társadalmi karaktere a dualizmus korában

DEBRECENI
EGYETEM

Debreceni Egyetem BTK
Nevelés- és Művelődéstudományi Doktori Program

A kutatási előzmények, kérdések

- Virág (2013, 50.): Tata, Buda, Győr, Sopron, Pest, Sátoraljaújhely – bencés és piarista gimnáziumok preferálása a katolikus főnemesség körében 1790 és 1848 közt.
- Milyen változások történtek a főnemesség nevelésében 1867 után a modernizáció és a polgárosodás (professzionizáció) hatására? Megmaradt-e a soproni és a győri gimnázium jelentősége? Miképpen írható le a főnemes diákok tanulmányútja?
- S mi jellemezte általában a két iskola társadalmi karakterét?
- Kutatási szempontok: létszám, lakóhely, felekezeti hovatartozás, szülők foglalkozása.

Kutatási előzmények, források, módszerek

ELŐZMÉNYEK:

- intézménytörténetek (Mészáros, 1988; Jánosi, 1977; Mészáros, 1994),
- társadalomtörténeti szemléletű iskolatörténeti kutatások (Bégány Judit, ifj. Bertényi Iván, Karády Viktor, Kende Gábor, Kovács I. Gábor, Nagy Péter Tibor, Sasfi Csaba, Tóth Árpád et. al.).

FORRÁSOK:

iskolai értesítők (1867/68-1917/18).

MÓDSZER:

Statisztikai elemzések,
dokumentumelemzés.

A győri gimnázium épülete

A soproni bencés gimnázium épülete, 1896. Forrás: Értesítő 1895/96. o. n.

Az iskolák története

A győri gimnázium

- A városban 1. evangélikus algimnázium 1888-ig, 2. al-, majd 1876-tól városi/állami főreáliskola.
- A 13. századtól káptalani iskola, 15.sz-tól városi, majd 16.sz-tól humanista városi káptalani iskola.
- 1627-től jezsuita vezetés alatt áll
- 1778-ban nyílt meg az akadémia 2-2 évf. bölcséleti, jogi fakultás.
- 1802-ben a bencések vették át a vezetését.
- 1850-ben létrejött a főgimnázium (hatosztályos gimnázium és az akadémia bölcséleti tagozatából).
- Első saját érettségi 1856-ban.

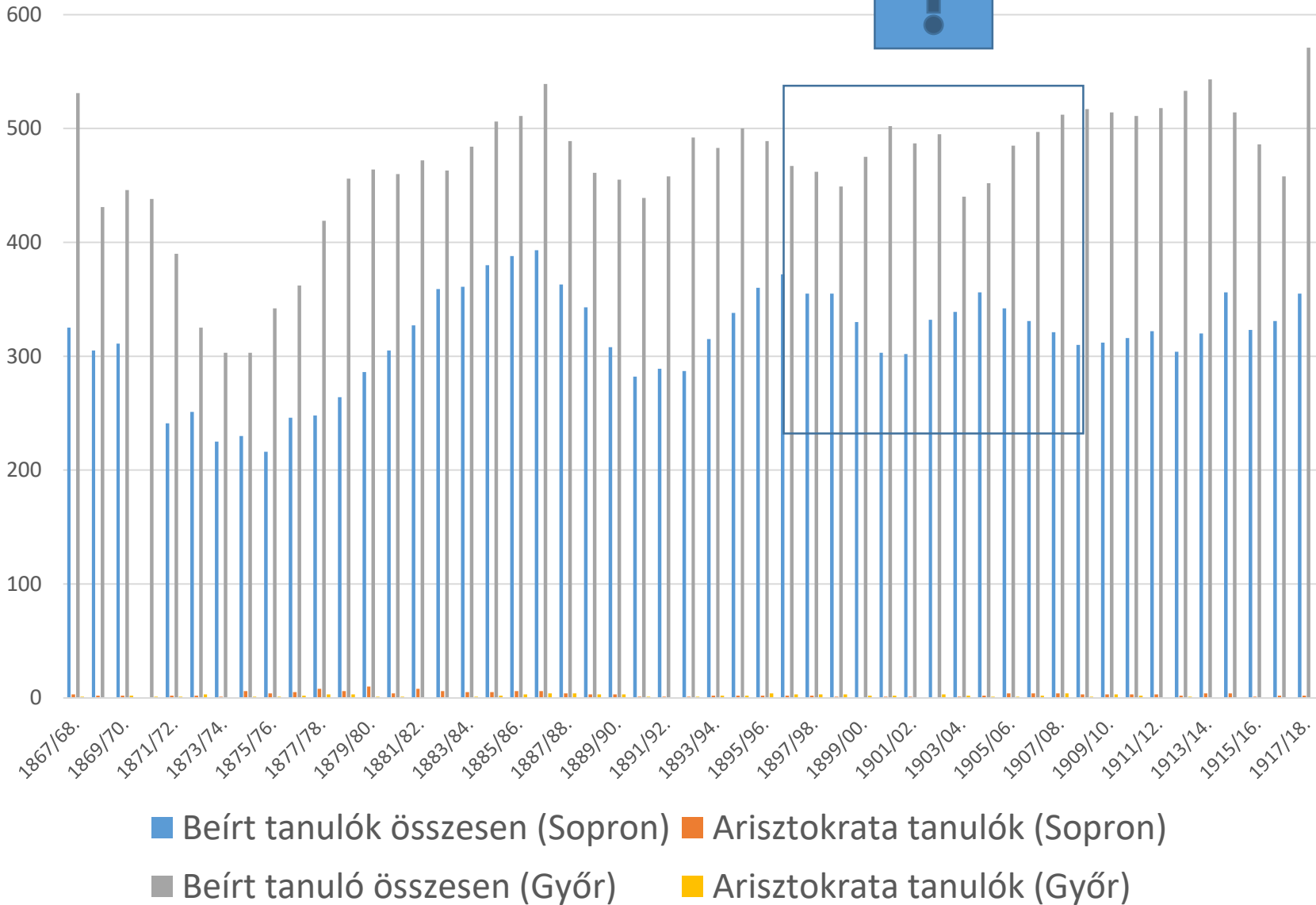
A soproni gimnázium

- A városban 1. evangélikus (= legrégebbi) főgimnázium, 2- városi/állami al-, majd 1876-tól teljes főreáliskola.
- A jezsuiták alapították 1663-ban.
- 1777-től Domonkos rendi, 1802-től bencés.
- 1844-ben tértek át a magyar tanítási nyelvre. (1863-tól ismét csak magyar tanítási nyelv.)
- 1850: nyilvánossági jog
- 1851-ben első érettségi vizsga.
- 1875: új iskolaépület.

A tanulólétszám

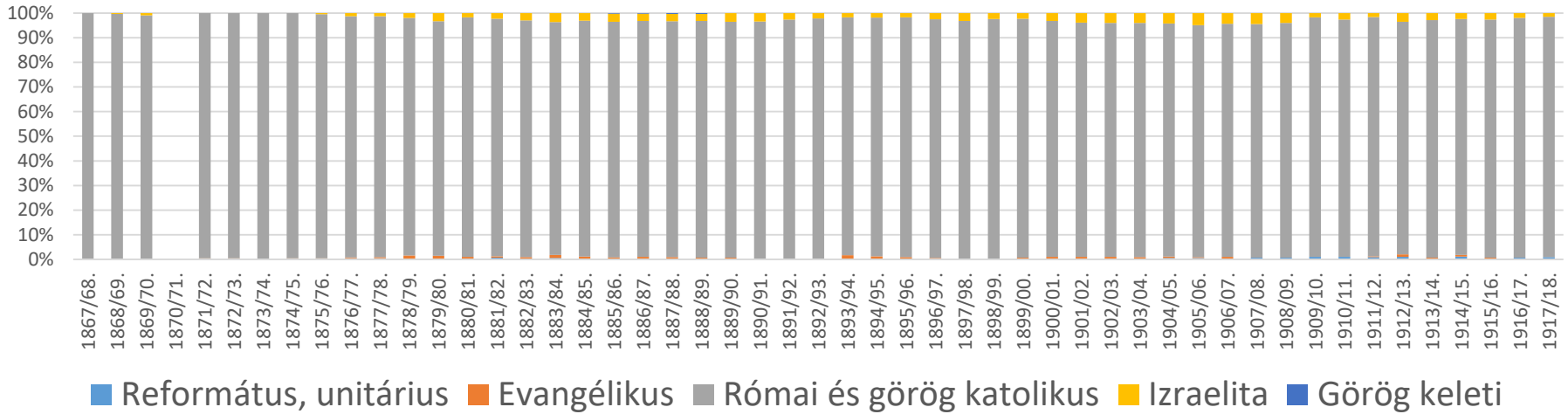

Forrás: Értesítők

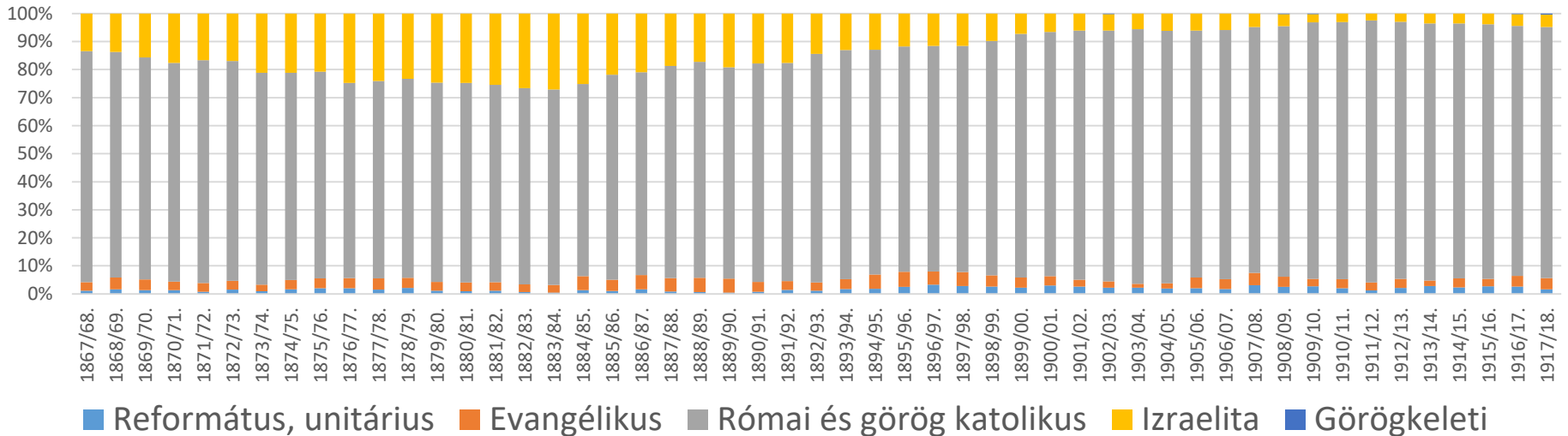

Felekezeti összetétel

Soproni gimnázium

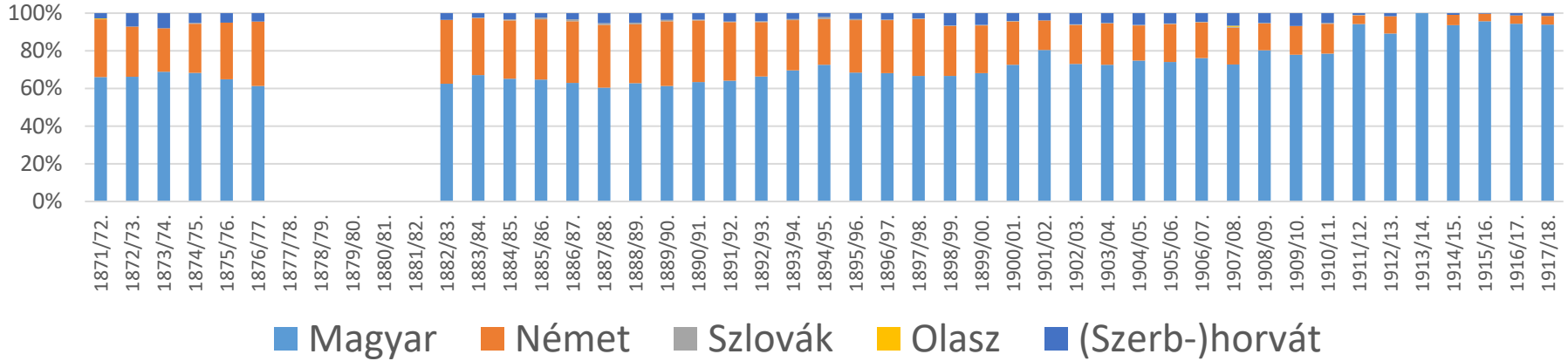

Győri gimnázium

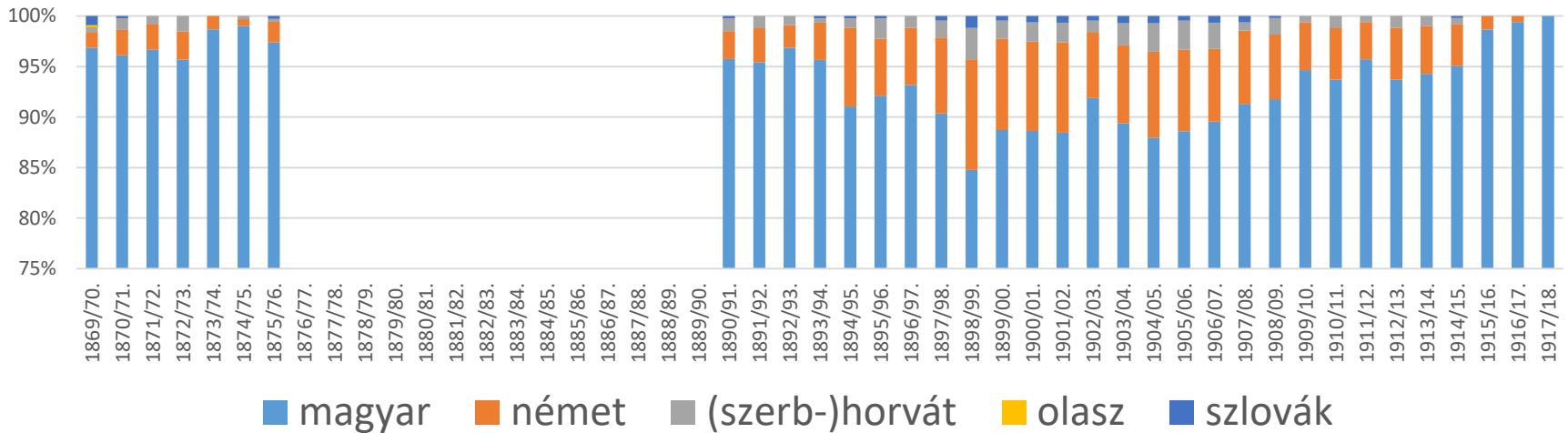

Anyanyelv

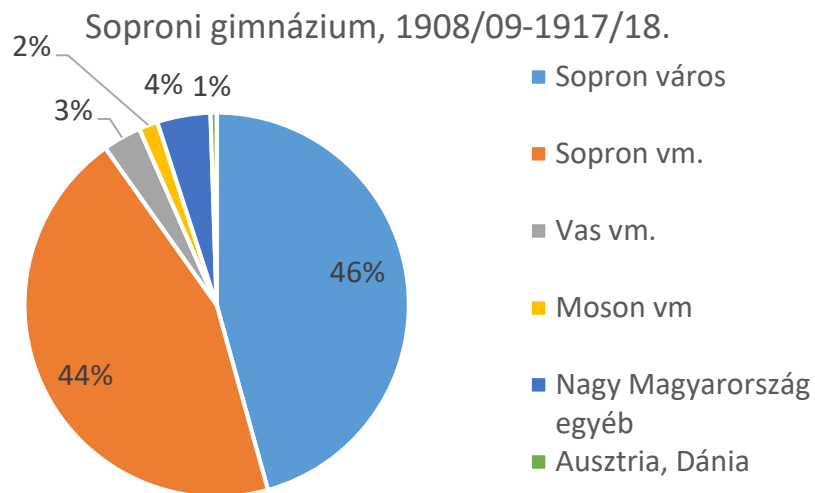
Soproni gimnázium

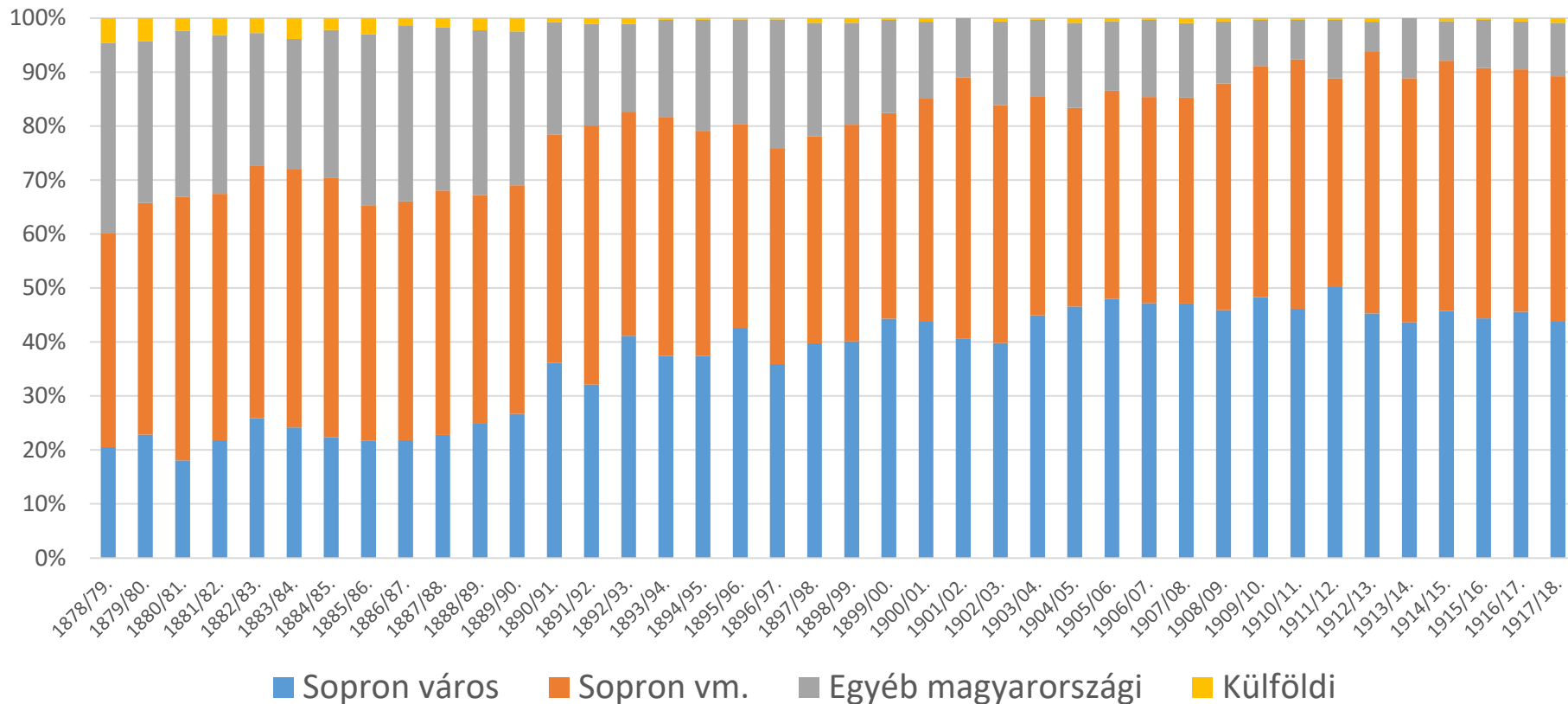
Győri gimnázium

Szülők állandó lakóhelye - Sopron

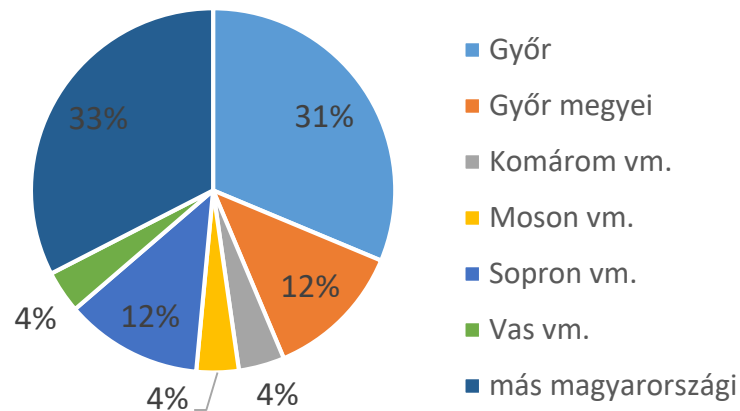

Soproni gimnázium (1978/79-1917/18.)

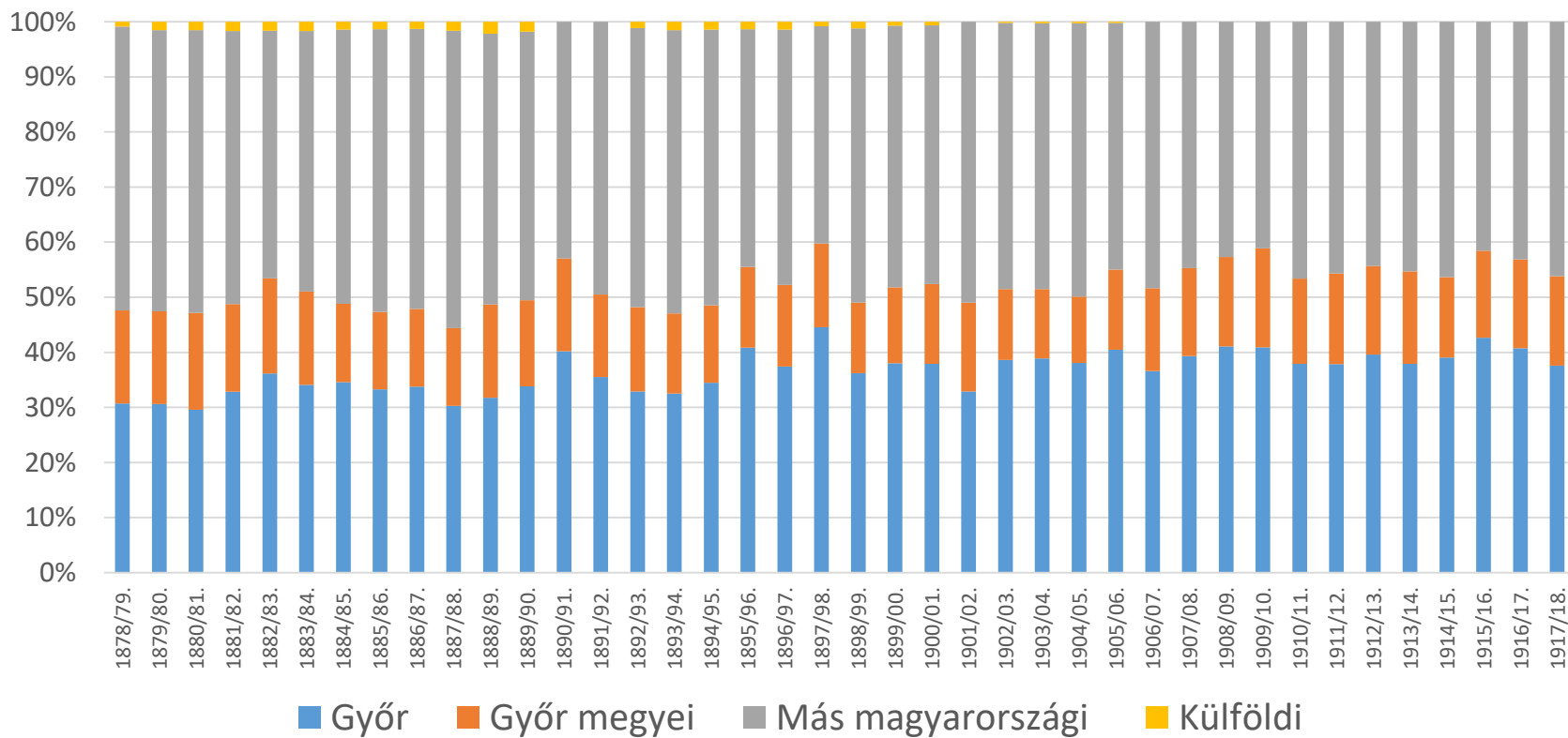

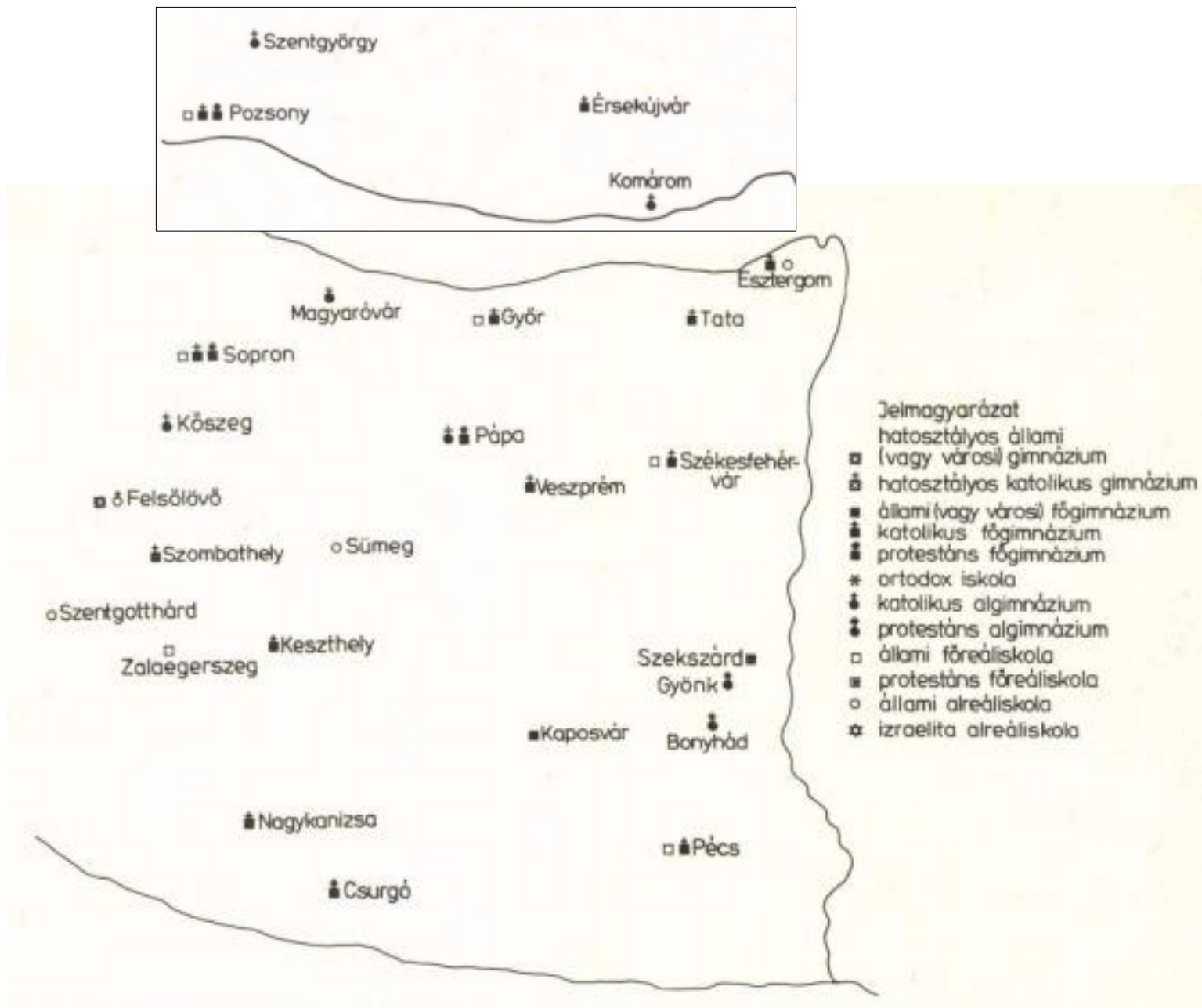
Szülők állandó lakóhelye - Győr

Győri gimnázium, 1908/09-1917/18.

Győri gimnázium (1879/79-1917/18.)

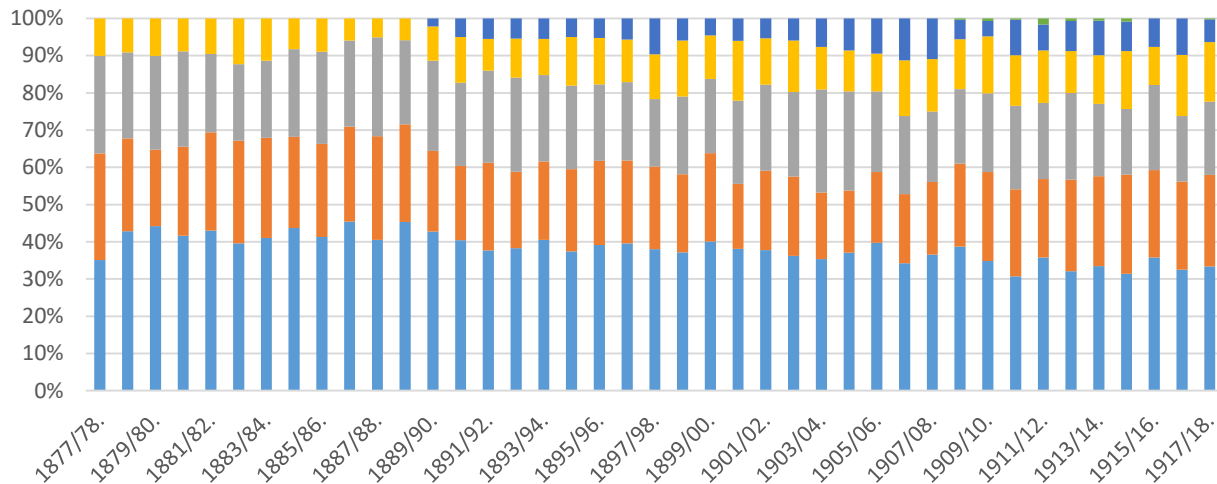

Dunántúli középiskolák az 1890-es években (Forrás: Mészáros, 1988, 304-5.)

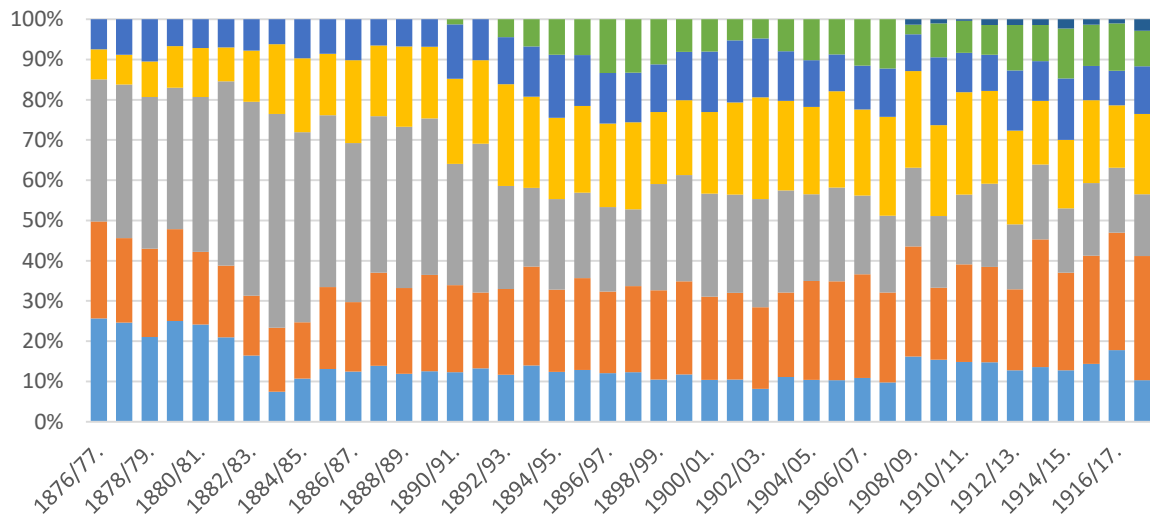
Apa foglalkozása

Soproni gimnázium, 1877/78-1917/18.

- Egyéb
- Magánzó, járulékos, nyugdíjas
- Munkás, szolga, segéd, altiszt
- Önálló kereskedő vagy iparos, vállalkozó
- Önálló őstermelő (földbirtokos, bérlő)
- Értelmisségi, (ny.) tisztviselő

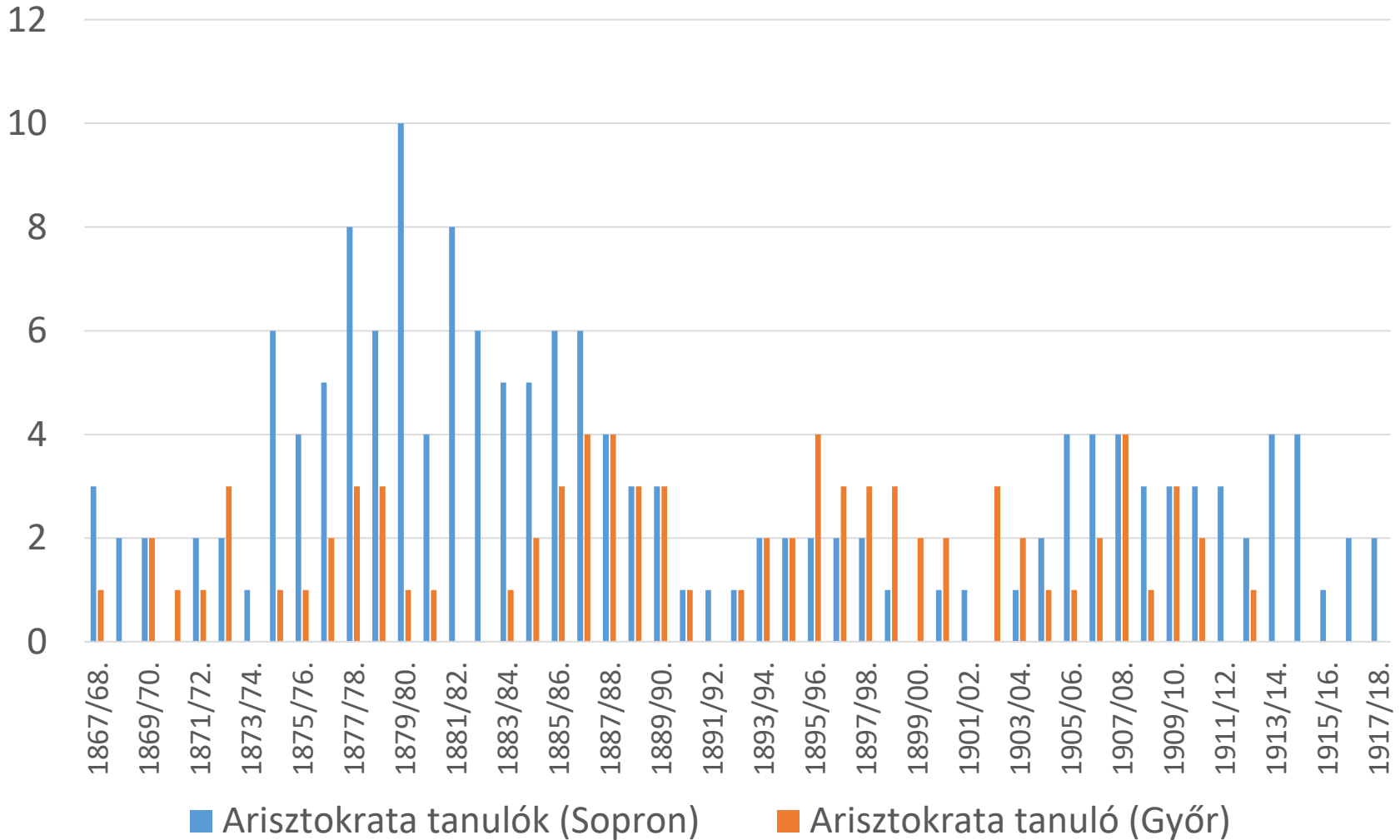
Győri gimnázium, 1876/77-1917/18.

- Egyéb
- Magánzó, nyugdíjas, eltartásos
- Alkalmazottak, munkások
- Tisztviselők, katonák
- Önálló kereskedők, iparosok, bérlők
- Önálló őstermelő (földbirtokosok s bérlők)
- Értelmisségi, tanár

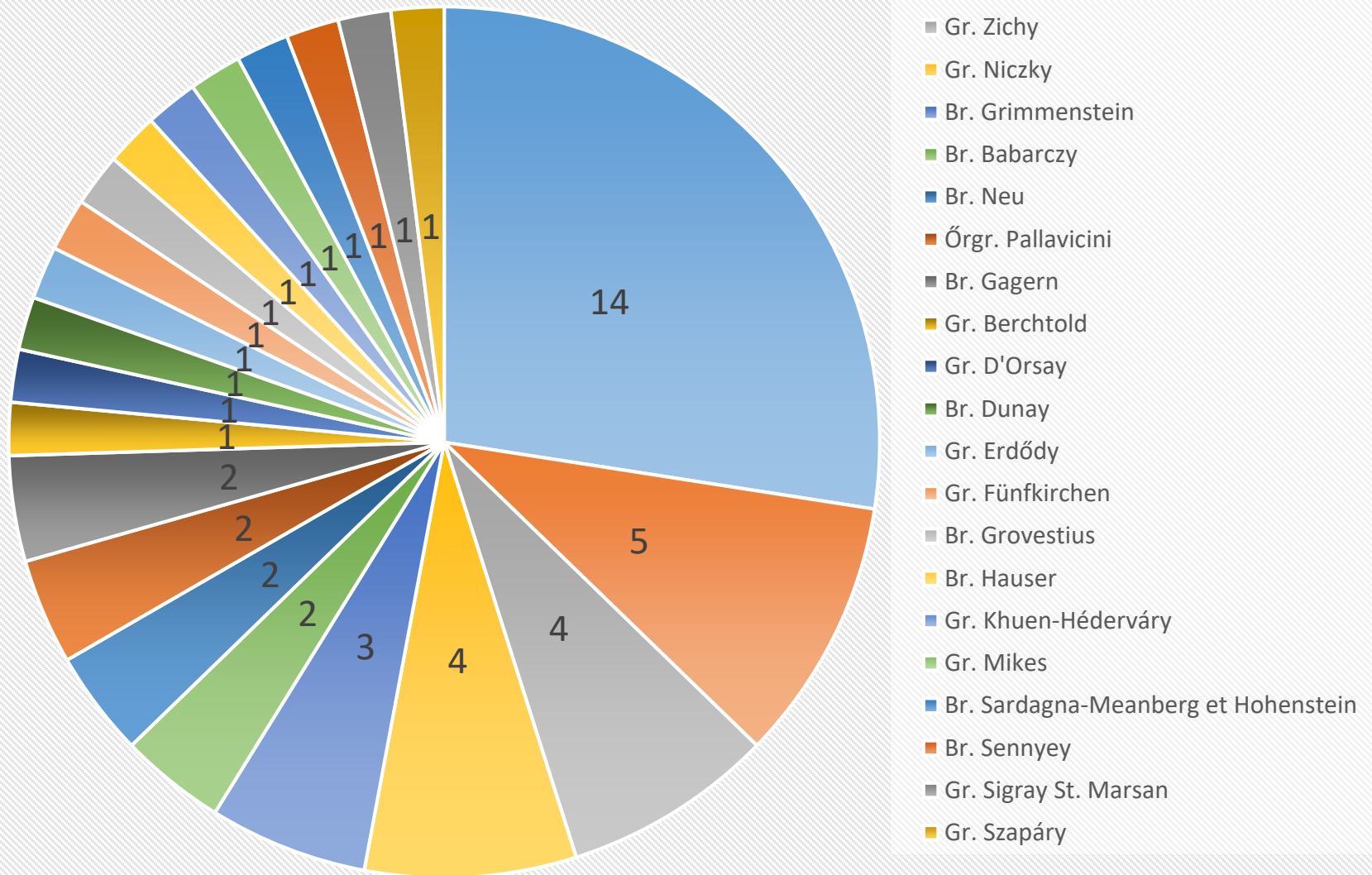
Arisztokrata tanulók

Forrás: Értesítők

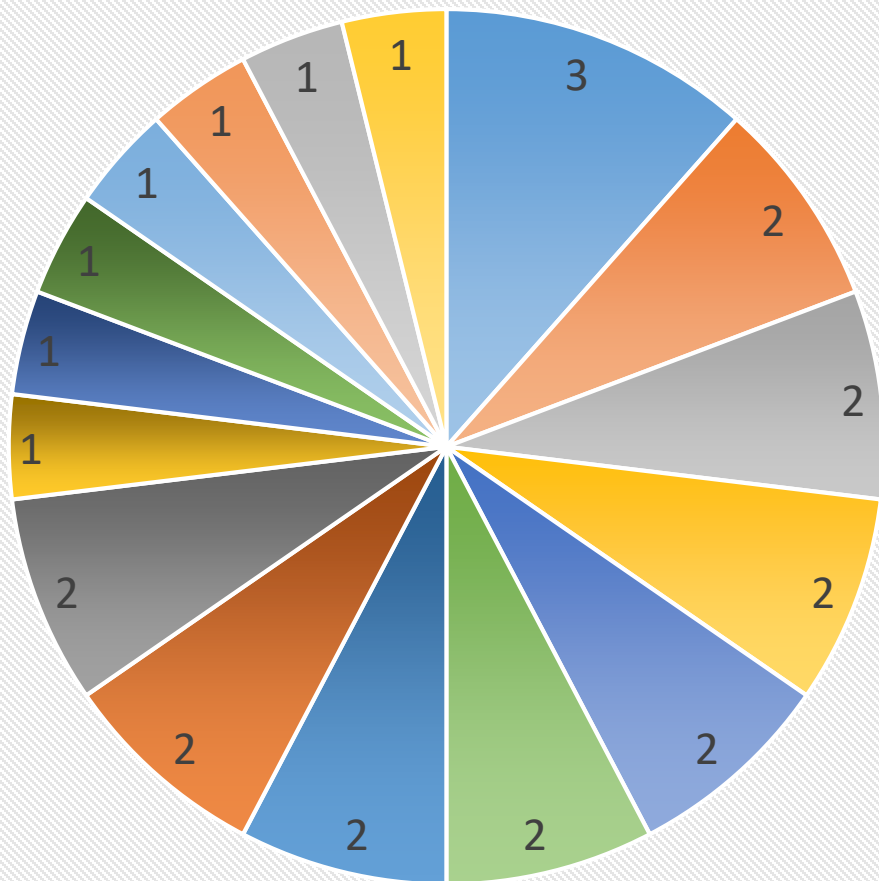
Arisztokrata diákok

Soproni gimnázium, 51 fő, 22 nemzetség

Arisztokrata családok - Győr

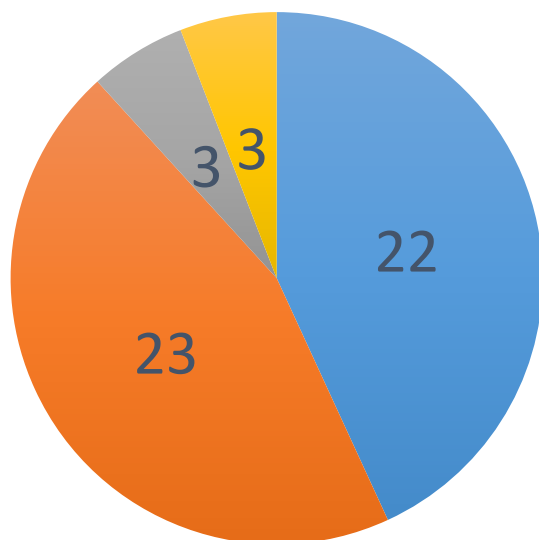
Győri gimnázium, 26 fő, 16 nemzetség

- Gr. Batthyány
- Gr. Erdődy
- Gr. Esterházy
- Főhg. Habsburg-Lotaringiai
- Gr. Laszberg
- Br. Lévay
- Gr. Noszlopy
- Gr. Széchenyi
- Gr. Zichy
- Gr. Forgách
- Br. Laminet
- Br. Marschall
- Gr. Pálffy
- Br. Schmertzing
- Br. Seldenek
- Br. Starnfeld

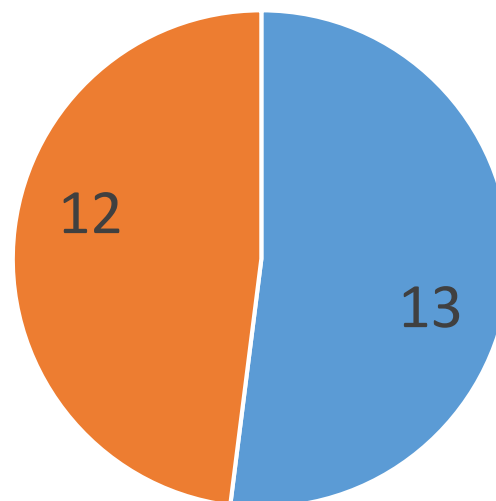
Főnemesi tanulmányok (N=51; N=25)

Soproni gimnázium

- nyilvános tanuló
- magántanuló
- magántanuló, majd nyilvános
- nyilvános, majd magántanuló

Győri gimnázium

- nyilvános tanuló
- magántanuló

Főnemesi tanulmányok (N=51;N 26 fő)

Megkezdett osztályok

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.
Fő (Sopron)	24	15	16	22	23	23	20	23
Fő (Győr)	7	10	11	11	12	11	9	10

Hány évig volt tanuló (átlag: 2,8 [Sopron], illetve 3,2 [Győr])?

	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Fő (Sopron)	17	12	6	2	4	1	1	6	2
Fő (Győr)	9	2	2	5	4	3	-	1	-

Összegzés

- FŐNEMES TANULÓK

- Sopronban kétszer annyian (1870-es, 1880-as évek kitűnnek).
- Egyetlen közös tanuló: gr. Széchényi Miklós.
- A gr. Erdődy és a gr. Zichy család is megjelenik mindkét iskolában.
- Sopronban a gr. Széchényiek kiemelkedő jelenléte tapasztalható.
- Kb. fele-fele a nyilvános és a magántanulók aránya. (Tendencia nem mutatható ki.)

- TÁRSADALMI KARAKTER:

- Hullámzó, 2 kivétellel együtt mozgó létszám.
- Katolikus dominancia, izraeliták eltérő arányszámú jelenléte mellett.
- Erősödő nyelvi asszimiláció.
- A soproni inkább helyi, megyei vonzáskörzetű, noha itt működött több középiskola.
- A kereskedők, iparosok aránya csökkent – ami valószínűleg a két város gazdasági fejlődésének a lelassulására vezethető vissza.

Köszönjük, hogy figyelemmel
követték!